

Lägenhetsträdgårdar är trädgårdar för dem som bor i lägenhet (precis som villaträdgård och radhusträdgård är trädgårdar för dem som bor i villa respektive radhus). De kan förekomma både i direkt anslutning till bostäder i bottenplan och friliggande för dem som bor i övervåningar. De kan ligga på kvartersmark, dvs på den mark som tillhör flerfamiljshuset eller på parkmark/allmän plats-mark i närheten av huset eller bostadsområdet.

Historia	2
Möjligheter i dagens samhälle	2
Hur gör man?	2
Allmän platsmark	2
Enkelt planförfarande	3
Olika sätt att skapa odlingsutrymme	3
Koloniområden	3
Utformning	3
Arrendera mark	3
Finansiering	3
Billiga alternativ	3
Utformning	4
Odlar upp en gräsmatta	4
Buskar och träd	4

Historia

På 20-talet var lägenhetsträdgårdar mycket vanliga i Tyskland och Danmark och förekom också i bl a Finland och Sverige. Några fina svenska exempel som ännu är i bruk finns på Södra Esplanaden 27-31 i Lund och på Konsistoriegatan 32-36 i Linköping. Idag börjar de sakta återkomma, men i Sverige går det än så länge trögt; här finns de mest som små uteplatser vid bottenvåningar och ibland som odlingslotter på kvartersmark.

Sällan ser man så frodiga och användbara trädgårdar som 20-talets, särskilt de tyska och danska. De är som små koloniträdgårdar med sittplats, grönsaksland, frukt- och blomsterodlingar och ibland ett litet lusthus eller en redskapsbod. Det är trädgårdar som både är vackra och användbara; härliga att vara i och se på och som dessutom ger skörd. De bästa exemplen på modern bostadsbebyggelse med lägenhetsträdgårdar finns också i Tyskland.

Möjligheter i dagens samhälle

Det finns massor av outnyttjade möjligheter till lägenhetsträdgårdar i Sverige. Var och en som bor i lägenhet och vill ha en trädgård skulle kunna få det, på ett eller annat sätt. Alla vill inte, det måste vara frivilligt. Många vill ha enskilda trädgårdar, själv ha kontrollen över en liten bit av jorden, själv planera, besluta, så, plantera och skörda, pynta sin lilla sittplats och sätta sina egna spår. Men det går också att göra trädgårdar som är gemensamma för dem som så önskar. En möjlighet är att ha enskilda odlingsland kombinerade med gemensamma sittplatser och lektytor. Växthus kan man också ha både enskilt och gemensamt. I kombination med hönshus kan ett gemensamt växthus bli ett trevligt, nyttigt och pedagogiskt inslag i närmiljön; exempel på detta finns i Luleå, (kontaktperson Nils Tiberg, professor på institutionen för restproduktteknik vid Tekniska Högskolan i Luleå).

Hur man än gör så är det viktigt att alla i bostadshuset eller -området känner sig välkomna i utemiljön, att det finns platser att vara på - vandra, sitta, fika, läsa eller leka på - även för dem som varken vill ha egen trädgård eller engagera sig i gemensamma odlingsprojekt.

Hur gör man?

Titta dig omkring - finns det någon lämplig mark i närheten? Någon solig gräsmatta som inte används - ofta finns det flera meter breda remsor utefter fasaderna eller mellan huskropparna. Om det inte finns någon tänkbar mark på tomten får du leta utanför. Förhoppningsvis hittar du någon parkbit eller något "mellanrum" som inte används. Om du inte hittar någon möjlig plats i närmiljön är en koloniträdgård ett alternativ - finns inga sådana i kommunen får du se till att få till stånd det.

Om du hittar mark på tomten eller på allmän platsmark i närheten: Gör ett flygblad - skriv vem du är och var du bor och att du skulle vilja ha en trädgård och kanske förslag på var du tycker den ska ligga. Uppmana dem som vill ha trädgård att kontakta dig. Dela ut flygbladet i brevlådorna i huset eller området. Gå hem och vänta - du får säkert åtminstone ett svar - det behövs inte många för att börja. Tillsammans lägger ni nu upp strategin. Kontakta hyresvärd, kontaktkommitté eller bostadsrättsförening och om det gäller allmän platsmark kommunen - det kan vara parkförvaltning, fritidsför-valtning, gatu- eller stadsarkitektkontor, ni får sö-ka er fram. Ge inte upp om de är negativa eller skeptiska - övertyga dem. Köp eller låna på bibliotek boken "Lägenhetsträdgårdar - ett nygammalt sätt att förbättra bostadsmiljön".

Ett tips är att kontakta renhållningsverket på orten för att få stöd - där börjar man bli allt mer intresserad av de boendes insatser för att ta hand om organiskt hushållsavfall nära källan och då är odling självklar.

Allmän platsmark

Om marken är allmän platsmark eller sk parkmark kan det uppstå vissa komplikationer. Lagstiftningen är oklar när det gäller vad man får använda sådan mark till. Somliga kommuner upplåter gärna allmän platsmark till odlingslotter medan andra är mera försiktiga och anser att man bör göra en plan-ändring, som innebär att marken blir kvartersmark och kan arrenderas ut till en grupp hyresgäster, som bildat en förening, eller till ett bostadsföretag.

Enkelt planförfarande

En planändring kan i värsta fall ta lång tid, men den nya bygglagen ger goda möjligheter att genom sk enkelt planförfarande göra det relativt snabbt. Här är man helt hänvisad till de kommunala tjänstemännens goda vilja; intresserade politiker kan hjälpa till och trycka på. Det gäller att leta upp de människor inom kommunen som själva har intresse av odling, natur, framtid och sociala förbättringar. Sådana finns överallt, men ofta behöver de en påtryckningsgrupp bland medborgarna för att kunna genomföra ovanliga idéer. Tyvärr är lägenhetsträdgårdar ännu alltför ovanliga. Ett viktigt argument är att kommunen genom att överlåta marken slipper sköta den.

Olika sätt att skapa odlingsutrymme

Koloniområden

Ni som arbetar för ett koloniområde kan kontakta kommunens fritids-, park- eller stadsarkitektkontor. Det finns i varje kommun intresserade tjänstemän och politiker som kan mobiliseras om de bara vet att det finns en grupp medborgare som verkligen är angelägna om att få trädgårdar. Ni kan också kontakta den lokala koloniträdgårdsföreningen eller, om ingen sådan finns, Svenska koloniträdgårdsförbundet, för att få råd och hjälp.

Utformning

Koloniträdgårdar kan utformas på många sätt från enkla odlingslotter med gemensamma redskaps-bodar och regnskydd till trädgårdar med lusthus eller små stugor. Tänk ut hur ni vill ha det.

Arrendera mark

Man kan naturligtvis också på egen hand försöka få arrendera någon lämplig markbit. Om en grupp från samma bostadsområde arrenderar en markbit tillsammans kan man ju lätt ordna med samåkning och gemensam förvaring etc. Exempel på sådant finns på Vesterbro i Köpenhamn, (kontaktperson Toni Andersen, Söndre Boulevarden 53, tel 00945-31242028).

Finansiering

Vad kostar det och vem ska betala? Här finns en mängd varianter. För den tålmodiga och energiska behöver det egentligen inte kosta mycket men om man vill göra ordentliga förberedelser i form av jordförbättring, stomplantering av träd och häckar etc och vill att allt ska bli fort färdigt kan det bli dyrt.

Ibland finns det pengar i hyresgästföreningens fritidskassa eller i bostadsföretagets budget till förbättringar. Kloka hyresvärdar kan se en långsiktig ekonomisk fördel i att låta hyresgäster ta över delar av tomtmarken och därför vilja investera för att ge goda förutsättningar för detta. En bra grund om man vill komma igång fort och locka även oerfarna boende att vara med kan i så fall vara att förbereda jorden, plantera häck och dra fram vatten.

Billiga alternativ

Om ingen vill betala får man ta tiden och naturen till hjälp. Genom att föra på komposterat organiskt avfall och/eller täckmaterial i form av t ex tidningspapper, halm, tång, klippt gräs från området mm, kan man så småningom förvandla gräsmattan till odlingsland. Huvudsaken är att man får komma i besittning av marken och övertyga hyresvärden, bostadsrättsföreningen eller kommunen att man ska sköta om den och hålla den snygg.

Därför är det bra att börja med att plantera häckar, buskar och träd. Också detta kan man skaffa billigt om man ger sig tid att låta små skott växa till sig. Alltid har man väl någon släkting eller vän med trädgård, som man kan tigga skott från syren, vinbär, hallon eller rosenbuskar av. I skogsdungar kan man ofta gallra plantor av fläder, hägg, fågelbär och andra vackra och ibland nyttiga träd utan att det skadar eller förfular naturen.

Utformning

Odlar upp en gräsmatta

Om den utvalda marken är gräsmatta kan man fräsa den några gånger och låta den vila emellan, så att kvickrötterna säkert dör. Har man inte tålamod att vänta ett halvår måste man ta bort grässvålen och fylla på matjord. Ofta är jorden under gräsmattan nästan obefintlig eller kompakterad av tunga byggmaskiner, så under alla omständigheter behövs jordförbättring. För att veta vad som behöver göras kan man kontakta hushållningssällskapet i länet för att få hjälp med jordprov och råd.

Buskar och träd

Med buskar och träd kan man åstadkomma en gestaltning av sin lott så att det inte bara blir ett platt grönsaksland. Om man täcker med papper och dyl som kan ge ett skräpigt intryck måste man vara noga med att lägga halm, gräsklipp eller annat mer lättacceptabelt täckmaterial över.

Denna artikel skrevs först av Lena Jarlov och Jan Gustafson-Berge och publicerades i den gamla handboken. Du kan läsa originalversionen [här](#).